

Vad används Kriminalvårdens pengar till?

Kriminalvården har de senaste åren fått ökade anslag. Pengarna har använts till att rusta upp och bygga nya, ändamålsenliga lokaler samt förbättra innehållet och säkerheten i kriminalvården.

I detta faktablad kan du läsa mer om vad som har hänt inom Kriminalvården sedan 2004.

Kriminalvården moderniserar sina lokaler för att kunna bedriva en effektiv, human och säker vård med syfte att förebygga återfall i brott. Här säkerhetsenheten på anstalten Kumla.

Hur var läget 2004?

Åren 2004/2005 fick Kriminalvården ta emot långt fler intagna än vi hade plats för med kraftig överbeläggning som följd. Folk låg i korridorer, gymnastiksalar och förråd. Beläggningstrycket gick många intagna på nerverna och bidrog till ordnings- och säkerhetsproblem.

Överbeläggningen fick till följd att Miljööverdomstolen (Svea Hovrätt) i en dom den 29 juni 2005 förelade Kriminalvården att upphöra med viss dubbelbeläggning och justitiekanslern delade ut skadestånd till intagna för att de förlagts på ett undermåligt sätt.

Med ett ökat ramanslag löstes de akuta problemen genom att snabbt bygga om gamla nedlagda mentalsjukhus: 70 platser på Johannesberg, 256 platser i Västervik som nu är landets tredje största fängelse och 342 platser på Salberga som just nu är landets största fängelse. Vidare öppnades det gamla sanatoriet i Kolmården som en öppen anstalt med 150 platser.

Största lokalförändringen sedan 1841

Kriminalvården har också tillskapat nya specialplatser i form av säkerhetsenheterna på Kumla,

Hall och Saltvik utanför Härnösand, som beställdes av regeringen efter de uppmärksammade rymningarna 2004.

Vi är nu i uppstartstagen för den nya anstalten i Saltvik med 191 platser, varav 44 häktesplatser, ett utökat häkte i Göteborgs nya rättscentrum med 179 platser, ett helt nytt häkte i Sollentunas rättscentrum med 240 platser och ett häkte i Helsingborg med 120 platser. Full effekt av dessa byggen får vi om några år.

Sammantaget innebär detta brutto 2 519 nya platser i häkte och anstalt (netto 1 762 då en del platser samtidigt lagts ned) med det som vi får nycklar till under 2010/2011. Det är den största strukturella lokalförändringen någonsin inom svensk kriminalvård sedan cellfängelserna infördes enligt riksdagsbeslutet 1841.

Vi behövde och behöver fortfarande utöka och modernisera våra lokaler. De gamla fängelserna från 1800-talet håller inte måttet när det gäller att bedriva en modern kriminalvård med vettig sysselsättning och behandling. Regeringen har uppdragit åt Kriminalvården att skapa en anstaltsstruktur som består av större och färre enheter, för en mer flexibel användning. Enligt

framräkningar av klienttillströmningen som gjorts tillsammans med övriga rättsväsendet ser också antalet klienter ut att öka, samtidigt som de intagna har en allt tyngre bakgrund i form av missbruk, personlighetsstörningar och bristande sociala färdigheter. Ny organiserad och internationell brottslighet ställer också särskilda krav på kriminalvården.

De personer som kommer till kriminalvården har i allt högre utsträckning en multikomplex problembild. Färre har jobb, färre har fast bostad och fler är missbrukare/beroende.

Klienternas personliga bagage

- 40 % saknar arbete
- 28 % har sin huvudsakliga inkomstkälla i olaglig verksamhet
- 15 % är bostadslösa
- Drygt 70 % missbrukar droger och alkohol
- Upp till 70 % har personlighetsstörning
- 30 % beräknas ha antisocial personlig hetsstörning/psykopati
- Upp till 30 % beräknas ha neuropsykiatriska funktionshinder, främst adhd
- 35 % har hepatit C
- 15 % har hepatit B
- 5 % är hiv-positiva

(Kriminalvårdens årsbok 2007 och årsredovisning 2008)

Säkerhet är nödvändig

2004 var ett mörkt år för Kriminalvården. Tre intagna fritogs från säkerhetsavdelningen på Kumla. Tungt beväpnade medhjälpare tog sig igenom skalskyddet och hotade personalen med vapen. Sedan rymde fyra intagna under vapenhot från Hall, tre intagna fritogs från Norrtälje av maskerade män med automatvapen, två intagna på Mariefred tog personal som gisslan och rymde.

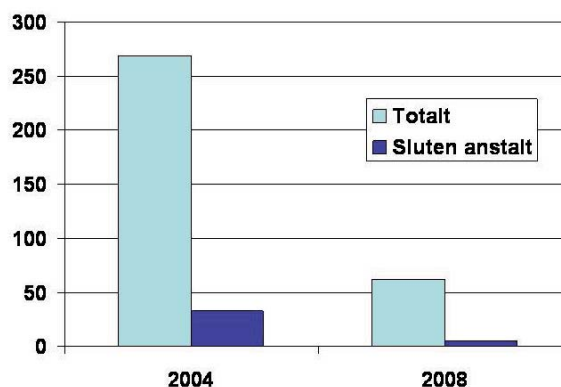
En ny generaldirektör tillsattes och regeringen krävde ett nytt säkerhetsfängelse. Nu står resultatet klart i form av tre säkerhetsavdelningar på Kumla, Hall och Saltvik.

Men säkerhetsarbetet inom Kriminalvården är så mycket mer än detta. Den lilla grupp klienter som kan komma att placeras på de nya

avdelningarna motsvarar mindre än en procent av samtliga intagna i fängelserna under ett år.

Hög säkerhet är nödvändigt för att kriminalvården ska kunna uppfylla det av statsmakterna ställda kravet på samhällsskydd, men också för vårnandet av en human människosyn, en god omvårdnad och ett aktivt påverkansarbete. Till exempel: med narkotika inne på anstalterna är det svårt att behandla narkomaner. För att få bort narkotikan krävs god säkerhet och kontroll.

Direktavvikelser från anstalt

De fem rymningarna från slutna anstalter 2008 var från den lägsta säkerhetsklassen, E. Inte sedan 2004 har Kriminalvården haft någon avvikelse från de högsta säkerhetsklasserna.

Förutom den fysiska och tekniska säkerheten består säkerhetsarbetet av utbildad personal i det klientnära arbetet, regelverk och rutiner som efterlevs och ett förhållningssätt hos personalen som bygger på respekt för den enskildes integritet och rättsäkerhet.

Säkerhetsarbetet är en del av de dagliga arbetsuppgifterna i kriminalvården, till exempel

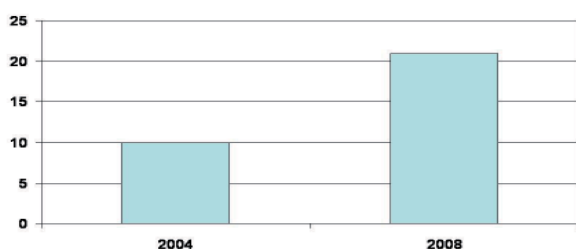
- riskbedömningar vid permissioner
- kontroller för narkotikafria fängelser
- information som förebygger, och rutiner för att hantera, hot och våld mellan intagna
- insatser för att hindra brott inifrån anstalter
- insatser mot självmord bland häktade
- brandsäkerhetsinsatser

Arbetet har gett goda resultat. Rymningarna från slutna anstalter är nere på nästan noll och

ingen har rymt eller fritagits från de högsta säkerhetsklasserna sedan 2004. Avvikelserna från övriga anstalter och utevistelser har också minskat.

Narkotikan är i stort sett borta från anstalterna med förhöjd säkerhet och minskar även på andra anstalter. Inkast har försvårats avsevärt, visitationer av intagna och besökare i kombination med runt 100 000 urinprov om året gör att Kriminalvården har bra kontroll över narkotikasituationen.

Antal narkotikahundar

Antalet narkotikahundar har mer än fördubblats, från 10 till 21 stycken. Alla anstalter har en narkotikahund knuten till sig. De hittar droger både inne på anstalten och innan de har kommit in, till exempel på besökare.

Verksamhetsinnehållet utvecklas

Vår huvuduppgift är att se till att utdömda straff blir verkställda. Det kan tyckas okomplicerat. Den kompletterande uppgiften – att förebygga återfall i brott – är svårare. Att bara låsa in människor utan rehabilitering är ingen lösning vare sig för samhället eller för den enskilde, eftersom alla ska ut i samhället någon gång igen.

Kriminalvården formulerade för ett antal år sedan en vision som sammanfattas i devisen Bättre ut. ”Bättre ut” står för att klienterna ska vara bättre rustade att leva ett liv utan kriminalitet efter sin tid i Kriminalvården. Och nu är innehållet i svensk kriminalvård mer omfattande och mer skraddarsytt för individen än någonsin. För detta svarar en obligatorisk verkställighetsplanering med bättre kvalitet, ett dagligt, mer medvetet vardagsbemötande, vetenskapligt ackrediterade och evidensbaserade brotts- och

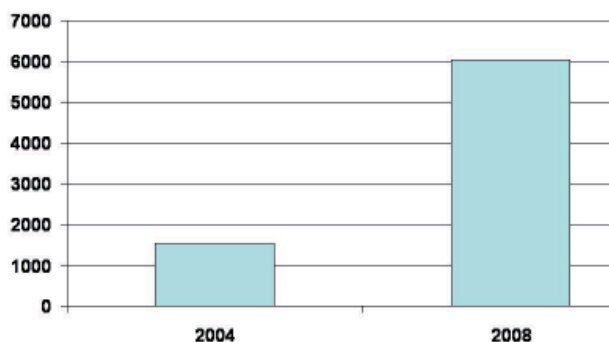
missbruksprogram och klientutbildning som hjälper till att undanröja intagnas bristfälliga skolgång samt arbete och yrkesträning.

Skraddarsydd program

Behandlingsprogrammen fokuserar på de områden där klienterna har behov av insatser. Programmen ska vila på vetenskaplig grund och ha påvisad effekt på klientens problem och förebygga återfall i brott. Därför prövas och godkänns programmen av en grupp välmeriterade forskare från olika akademiska områden. Nu finns inte mindre än 15 godkända behandlingsprogram inom kriminalvården. Programmen handlar om allmän kriminalitet, våldsbrottslighet, våld i nära relationer, aggressionshantering, drogmissbruk och sexualbrottslighet.

De nationella programmen har ökat från 1 554 till 6 038 samt inklusive 12-steg 7 163 klienter i program (2004-2008).

Fullföljda behandlingsprogram

2008 deltog dessutom drygt 1000 personer i 12-stegsbehandling. Den statistiken har tidigare redovisats på ett annat sätt.

Klientutbildningen växer

2005 utfärdades 197 betyg till klienter som gått kurser i Kriminalvården. Tre år senare utfärdade Kriminalvårdens lärare 1 363 betyg till 869 personer. 2008 deltog 30 procent av de intagna i fängelse i klientutbildningen - rekordsiffror. 2009 ser vi ut att nå nya toppsiffror. Med våra 125 professionella lärare, genomför vi 140 olika kurser på olika nivåer.

Den bristfälliga skolgången hos många av klienterna som hamnar i fängelse innebär svå-

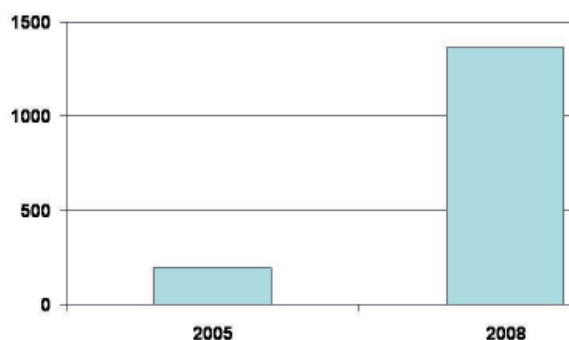
righeter att skaffa jobb och leva ett liv utan kriminalitet. Ett bra sätt att ta vara på fängelse tiden är därför att studera. Numera sker klientutbildningen inom ramen för ett lärcentrum. Verksamheten sker enligt de gängse reglerna i samhället för skolverksamhet och står under Skolinspektionens tillsyn.

De klienter med sämst skolunderbyggnad prioriteras och studierna ska resultera i fullföljda kurser och fullvärdiga betyg. Klienterna kan studera i sin takt och då de byter anstalt kan de fortsätta att hålla kontakt med sin ursprungliga lärare via ett klientdatasystem. Det är nytt, effektivt och säkert. Förr var det svårt att fortsätta studierna när klienten flyttades till en annan anstalt, men det är inget bekymmer längre. Hinner man inte färdigt före frigivning kan man få intyg på de kursmoment som är klara så att man kan fortsätta att studera på komvux.

Några intagna studerar med anknytning till landets universitet och skaffar sig akademisk examen.

Klientutbildningen har inte enbart ansvar för teoretisk utbildning, utan medverkar också i den yrkesinriktade utbildningen. Kriminalvården innehåller svenska för invandrare, grundläggande och gymnasial vuxenutbildning samt yrkes- och högskoleutbildning.

Utfärdade betyg i lärcentrum

2005 skapades Kriminalvårdens nuvarande utbildningsorganisation.

Sysselsättning och social träning

Även om en hel del av fängelse tiden ägnas åt

behandlingsprogram och studier finns det mer tid att ta vara på. För den som ska avtjäna ett längre fängelsestraff är snart alla aktuella program genomgångna. Då spelar arbetsdriften en viktig roll, både som sysselsättning och social träning. Vissa delar av arbetsdriften är yrkesutbildning som sker i nära samarbete med arbetsförmedlingen. Det finns arbetsdrift på alla fängelser och i viss mån på häktena. Arbetet finns i bland annat verkstadsindustri, träindustri, jord- och skogsbruk samt montering och förpackning. I arbetsdriften jobbar omkring 1 200 klienter motsvarande heltid varje vardag.

Personalutbildning till alla

Att vi har personal som har fått kriminalvårdsspecifik utbildning kan tyckas som en självklarhet. Men så var det inte tidigare. Personal sattes utan utbildning att arbeta klientnära i den svåra miljö som ett fängelse är. Den bristen är nu avhjälpt och kön av utbildade kriminalvårdare är avbetad över hela landet.

3 893 personer har grundutbildats de senaste åren. 1 355 av dem är kriminalvårdare som tjänstgjort kortare eller längre tid helt utan kriminalvårdsspecifik utbildning och övriga är nyrekryterade till nya enheter.

Strategin fortsätter

Det finns många andra långsiktiga arbeten och kortsiktiga projekt som har bedrivits och som fortfarande är igång. Nämnas kan till exempel utökad forskning, internationellt samarbete, speciella satsningar för ungdomar och kvinnor, vidareutbildning för personal, effektivare utsluss och ett tydligare arbete till gagn för brottsoffer.

Vi har de senaste åren drivit på utvecklingen för en modern och effektiv kriminalvård med hög kvalitet. Den utvecklingen kommer vi att fortsätta driva med målet att våra klienter ska komma bättre ut.

Den långsiktiga strategin för en effektiv lokalförsörjning, som bland annat handlar om att fasa ut gamla, slitna 1800-talsanstalter, fortsätter. Vi ska ha moderna lokaler för en modern kriminalvård.